

การศึกษาวิเคราะห์ภูมิปัญญาที่ปรากฏในบทหนังตะลุงของหนังฉิ้น อรมุต : บทหนังตะลุงคัดสรร

An Analytical Study on Thai Wisdom in Nang Chin Auramut's Shadow

Play : Selected Works

เกษม ขนานแก้ว^{1*}Kasem Khanabkaew^{1*}รองศาสตราจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา อำเภอเมือง
จังหวัดสงขลา 90000^{1*}Associate Professor of Faculty Humanities and Social Sciences, Songkhla Rajabhat University,
Muang, Songkhla. 90000

*ผู้พิมพ์ประสานงาน : โทรศัพท์ 0-7433-7568

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์จะศึกษาวิเคราะห์ภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ ที่ปรากฏในบทหนังตะลุงของหนังฉิ้น อรมุต : บทหนังตะลุงคัดสรร จำนวน 40 เรื่อง จำนวน 19 ด้าน โดยสรุปเป็นภาพรวมเพื่อให้รู้จัก เข้าใจภูมิปัญญาด้านดังกล่าว แต่ละด้านอย่างชัดเจน ผลการศึกษาค้นคว้าสรุปได้ดังนี้

1. ภูมิปัญญาด้านการใช้รูปแบบคำประพันธ์ พบว่า ผู้รจนาสมาสามารถเลือกใช้รูปแบบคำประพันธ์ที่ถูกต้องเหมาะสมกับเนื้อหาเป็นอย่างดีถึง 18 ชนิด ซึ่งมีทั้งกลอนสามัญและกลอนกลบท
2. ภูมิปัญญาด้านการสร้างโครงเรื่องและเนื้อเรื่อง พบว่า ผู้รจนาสมาสามารถสร้างโครงเรื่องและเนื้อเรื่องได้ดี เช่น มีความสลับซับซ้อน มีเหตุผล สมเหตุสมผล ก่อความกระหายใคร่รู้ และชวนติดตาม
3. ภูมิปัญญาด้านการใช้คำ พบว่า ผู้รจนาสมาสามารถเลือกใช้คำที่ดี ซึ่งทำให้การส่งสารมีความไพเราะ เหมาะสมและมีประสิทธิภาพหลายลักษณะ เช่น การใช้คำสัมผัส การใช้คำภาษาไทยถิ่นใต้ การซ้ำคำ การหลกคำและการเล่นคำ
4. ภูมิปัญญาด้านการใช้ภาพพจน์ พบว่า ผู้รจนาสมาสามารถใช้ภาพพจน์ได้ดี มีความถูกต้อง ไพเราะเหมาะสม มีประสิทธิภาพ 8 ลักษณะ คือ 1) อุปมา 2) อุปลักษณะ 3) อธินามนัย 4) บุคลาธิษฐาน 5) อติพจน์ 6) การกล่าวประชดเสียดสี 7) การเท่าความ 8) การเลียนเสียงธรรมชาติ
5. ภูมิปัญญาด้านการสร้างรสวรรณคดี พบว่า ผู้รจนาสมาสามารถสร้างรสวรรณคดีได้ดี ทั้งการสร้างรสวรรณคดีตามทฤษฎีของวรรณคดีไทยทั้ง 4 รส คือ 1) เสาวรจนี 2) นารีปราโมทย์ 3) พิโรธาทัง 4) สัลลาปิงคพิสัย และตามทฤษฎีของวรรณคดีสันสกฤตทั้ง 9 รส คือ 1) ศฤงคารรส 2) หัสสรส 3) รุทสรส 4) วีรสรส 5) วิภังกรรส 6) กรุณารส 7) อัปมูตรรส 8) ภัยนกรส 9) ตานติรส
6. ภูมิปัญญาด้านการเสนอทัศนคติ พบว่า ผู้รจนาสมาสามารถเสนอทัศนคติที่น่าสนใจ มีความไพเราะคมคาย ก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ปัญญา วิจรรณญาณไม่น้อยกว่า 75 ประการโดยใช้วิธีการที่เหมาะสมหลายวิธี
7. ภูมิปัญญาด้านการสอนคุณธรรมและจริยธรรม พบว่า ผู้รจนาสมาสามารถสอนคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนาแก่ผู้รับสารได้เป็นอย่างดี มีประสิทธิภาพถึง 47 ประการ โดยใช้วิธีการสอนที่เหมาะสมหลายวิธี

8. ภูมิปัญญาด้านการถ่ายทอดพุทธธรรม พบว่า ผู้รจนาสามารถถ่ายทอดพุทธธรรม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพระพุทธรูปงานปั้น แก่ผู้รับสารได้เป็นอย่างดี มีความไพเราะเหมาะสม มีประสิทธิภาพถึง 36 ประการ โดยใช้วิธีการถ่ายทอดที่เหมาะสมหลายวิธี

9. ภูมิปัญญาด้านการใช้สำนวนไทย พบว่า ผู้รจนาสามารถใช้สำนวนไทยได้เป็นอย่างดี คือ ถูกต้อง ตรงความหมาย มีความไพเราะและเหมาะสมกับสถานการณ์นั้น ๆ เป็นอย่างดี ไม่น้อยกว่า 111 สำนวน

10. ภูมิปัญญาด้านการสร้างบทเกี่ยวจ้อ พบว่า ผู้รจนาสามารถสร้างบทเกี่ยวจ้ออันเป็นบทเกริ่นนำของหนังตะลุงได้ดี ใช้รูปแบบคำประพันธ์ได้ถูกต้องเหมาะสมกับเนื้อหาซึ่งมีหลายลักษณะ เช่น ตั้งข้อสังเกต เสนอทัศนะ ปรัชญา พรรณนาความงามของธรรมชาติ ศิลปะและวัฒนธรรม

11. ภูมิปัญญาด้านการสร้างบทปรายหน้าบท พบว่า ผู้รจนาสามารถสร้างบทปรายหน้าบทอันเป็นบทไหว้ครูของหนังตะลุงได้เป็นอย่างดี เช่น ใช้รูปแบบคำประพันธ์ได้ถูกต้องเหมาะสมกับเนื้อหา มีศิลปะในการใช้ภาษา การบรรยาย การอุปมาเปรียบเทียบ มีเนื้อหาดี เป็นระบบและสมบูรณ์

12. ภูมิปัญญาด้านการสร้างบทอัจฉรย์ พบว่า ผู้รจนาสามารถสร้างบทอัจฉรย์อันเป็นบทบรรยายพฤติกรรมกรรมกรรมมีเพศสัมพันธ์ของมนุษย์ซึ่งเป็นเรื่องปกปิด แต่เป็นความจริงบางด้านของชีวิตได้เป็นอย่างดี คือ มีความไพเราะเหมาะสม ไม่ลามกหยาบคาย ได้ทั้งเรื่อง ทั้งรส และมีหลายบท

13. ภูมิปัญญาด้านการสร้างบทชมธรรมชาติหรือบทชมป่า พบว่า ผู้รจนาสามารถสร้างบทชมธรรมชาติหรือบทชมป่าได้ดี ทั้งด้านการใช้รูปแบบคำประพันธ์ซึ่งมีหลายชนิด เช่น กลอนสุภาพ กลอนคำคอนหรือคำกลอนสี่ได้ดี เหมาะสมกับเนื้อหา การใช้ถ้อยคำภาษาที่เรียบง่าย มีความหมายดี มีความไพเราะ เหมาะสม คมคาย สามารถให้ข้อมูล ความรู้ สติปัญญา ทัศนะ คติธรรม และความบันเทิงใจได้เป็นอย่างดีและมีหลายบท

14. ภูมิปัญญาด้านการสร้างบทบรรยายและบทพรรณนา พบว่า ผู้รจนาสามารถสร้างบทบรรยายและบทพรรณนาที่ดี มีประสิทธิภาพ คือ ถูกต้อง วิจิตร พิสดาร เหมาะสม คมคาย ได้เรื่อง ได้รส ได้ภาพ ได้บรรยากาศเป็นอย่างดี ซึ่งมีทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง และปรากฏอย่างดาษดื่นเกือบทุกเรื่อง

15. ภูมิปัญญาด้านการสร้างบทสนทนา พบว่า ผู้รจนาสามารถสร้างบทสนทนาได้ดีหลายประการหลายบท เช่น 1) มีความไพเราะ 2) เหมาะสมกับตัวละคร โอกาส สถานที่ 3) แสดงให้เห็นบุคลิกลักษณะนิสัย วุฒิ วัย ฐานะ ภูมิหลังของตัวละคร 4) ช่วยให้เรื่องดำเนินไป 5) ช่วยให้แลเห็นสภาพสังคม วัฒนธรรมบางด้านของสังคม 6) มีบางบทที่สามารถบันทึกอัตลักษณ์ของชาวบ้านภาคใต้ได้ดี

16. ภูมิปัญญาด้านการบันทึกเหตุการณ์ พบว่า ผู้รจนาสามารถบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อสังคมไทยเป็นวงกว้างได้เป็นอย่างดีและมีประสิทธิภาพหลายประการ โดยใช้วิธีการที่เหมาะสมหลายวิธี เช่น กล่าวถึง อ้างถึงเหตุการณ์เหล่านั้น การนำเหตุการณ์เหล่านั้นมาใช้ในผลงานของตน เป็นต้น

17. ภูมิปัญญาด้านการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรม พบว่า ผู้รจนาสามารถอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมของสังคมไทยไว้ได้เป็นอย่างดี มีประสิทธิภาพหลายด้าน เช่น ด้านความเชื่อ การตั้งชื่อบ้านนามเมือง การกล่อมเด็ก การฟ้อนรำ การให้พร เป็นต้น โดยใช้วิธีการอนุรักษ์สืบสานที่มีความเหมาะสม คือ กล่าวถึง อ้างถึง บอก อธิบาย หรือใช้วัฒนธรรมเหล่านั้นในผลงานของตน

18. ภูมิปัญญาด้านการประยุกต์ใช้ พบว่า ผู้รจนาสามารถประยุกต์ใช้ข้อมูล ความรู้ เหตุการณ์ ต่างๆ เช่น เหตุการณ์นิกร-อรปวีณา การวางแผนครอบครัว การแสดงภาพยนตร์ วรรณคดีบางเรื่องบางตอน วัฒนธรรมการทำน้ำตาลโตนด การทำบุญเดือนสิบ เป็นต้น มาประยุกต์ใช้ได้เป็นอย่างดี มีความเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ

19. ภูมิปัญญาด้านการสร้างบทตลก พบว่า ผู้รจนาสามารถสร้างบทตลกที่ตลกนอกจากจะให้ อารมณ์ตลกได้ดีแล้วยังเหมาะสมกับตัวละคร ช่วยให้เรื่องดำเนินไปได้ด้วยดี สามารถบันทึกและสะท้อน วิถีชีวิต ค่านิยม สภาพสังคม ลักษณะนิสัยของชาวบ้านภาคใต้ได้ดี ไม่ลามกอนาจาร พอดี โดยใช้กลวิธี การสร้างบทตลกที่แยบยลอย่างยิ่ง 9 กลวิธีดังต่อไปนี้ 1) การใช้คำ 2) ความหมาย 2) การใช้คำ 2 แห่ง 2 มุม 3) การใช้คำผวน 4) การใช้สันธานไร้สารูป 5) การหักมุม 6) การเล่าเรื่องที่อาจเป็นไปได้แต่เป็น ไปไม่ได้ 7) การพูดเรื่องเพศที่แยบยล 8) การกล่าวโต้ตอบเหน็บแนมประชดประชันที่ทันควันและเจ็บ แสบพอ ๆ กัน 9) การล้อเหน็บแนมบุคคลและสังคม

คำสำคัญ : ภูมิปัญญาไทย บทหนังตะลุง หนังฉิ่น อรมุต

Abstract

The purpose of the study is to analyze Nang Chin Auramut's wisdom appearing in his 40 selected pieces of shadow plays. Nineteen aspects of wisdom are found as follow:

1. Wisdom in the use of appropriate forms of verses in narrating the stories: eighteen forms of verses are found in his works including common verses and complicated verses.

2. Wisdom in creating plots and stories: the author creates good plots and stories with the complexity and rationality which induce audiences' curiosity and interest.

3. Wisdom in the use of words: the author uses appropriate wording with beauty and efficiency in the narration such as the use of rhyme, southern dialects, synonyms, antonyms and tricky words.

4. Wisdom in the use of imagery: eight kinds of imagery are used appropriately and efficiently. Those are simile, metaphor, metonymy, personification hyperbole, irony, allusion and onomatopoeia.

5. Wisdom in creating literary expressions: the author keeps up to the 4 expressions in Thai literary theory 1) beauty appreciation 2) erotic and seduction 3) anger and 4) tragedy. He also keeps up with the 9 expressions of Sanskrit literary theory 1) erotic 2) comedy 3) anger 4) bravery 5) hatred 6) tragedy and sympathy 7) wonder and excitement 8) fear 9) resignation, calmness and peace.

6. Wisdom in expressing opinions: seventy five types of considerate and sharp opinions are found at different situations with appropriate approach.

7. Wisdom in preaching moral and virtue : the author is influenced by Buddhism and he successfully uses 47 efficient preaching methods in inculcating the audiences.

8. Wisdom in transmitting Buddhist teachings: the author successfully uses 36 appropriate methods in transmitting Buddhist teachings mostly Lord Buddha's words in short passages.

9. Wisdom in the use of Thai rhetoric: the author uses more than 111 pieces of beautiful and appropriate rhetoric suitable to the context.

10. Wisdom in creating the prologues of the shadow plays: the author creates beautiful prologues with appropriate verses stating his observation, attitude, philosophy together with nature, arts and culture appreciation.

11. Wisdom in creating verses of homage: the author creates verses of homage with appropriate verses, good wording and content full of simile and metaphor according to the tradition.

12. Wisdom in creating erotic scenes: the author beautifully composes many erotic scenes with no trace of vulgar attitude towards sex relations.

13. Wisdom in creating verses of nature/forest appreciation: the author creates verses of nature/forest appreciation with various kinds of verses such as Klon suparp, Klon Supap, Klon Kham-Korn or Kham-Klon-Si suitable to the contents with simple and meaningful words, contributing facts, knowledge, attitude, wisdom, ethics as well as entertainment.

14. Wisdom in description: the author creates descriptive scenes both in prose and in verse with elaborated imagery normally found in his plays.

15. Wisdom in creating dialogue: the author creates good dialogues in various aspects 1) with beauty 2) suitable to the characters, time and place 3) signify the disposition, education, age, status and background of the characters 4) keep the story to go on 5) as a witness of some social and cultural aspects 6) some scenarios can be identity records of the southerners.

16. Wisdom in keeping records of events: the author efficiently keeps records of events widely affected Thai society with appropriate method such as referring the events in his works and etc.

17. Wisdom in cultural conservation: the author conserves Thai cultures in many aspects, for example, beliefs, the naming of places, nursery songs, dancing, blessing and etc. by appropriately referring and explaining all these things in his works.

18. Wisdom in applying knowledge in his works: the author applies various facts and events in his works such as the scandal of Nikorn - Ornpaweena, family planning,

movies, literatures, the making of palm sugar culture, a merit making in the tenth month of lunar year and etc.

19. Wisdom in creating humors and comic scenes: the author creates humors and comic scenes suitable to the characters which keep the story to go on and record the ways of life, values, social atmosphere and dispositions of the southerners by using 9 literary tools in making humors 1) two meaning words 2)ambiguous wordings 3)reversed words, 4)witty words 5) twisted endings 6) narration of probable story but impossible to happen 7) cute dirty joke 8) sarcastic argument of individuals 9) sarcasm on public and public persons.

Keywords : Thai Wisdom, Shadow Plat, Nang Chin Auramot

บทนำ

ภูมิปัญญาของศิลปินแห่งชาติไม่ว่าสาขาใดย่อมเป็นภูมิปัญญาที่สำคัญมีคุณค่าซึ่งควรแก่การรวบรวม ชำระ จัดระบบ คัดสรร อนุรักษ์ สืบสาน ศึกษาวิจัยอย่างเป็นระบบและอย่างจริงจังทั้งสิ้น

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งเป็น “วิศิษฎ์ศิลปิน” และ “เอกอัครราชูปถัมภก มรดกวัฒนธรรมไทย” ทรงมีพระดำริถึงความสำคัญของผลงานของศิลปินแห่งชาติสาขาต่าง ๆ และความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องจัดเก็บ รวบรวม ศึกษา วิจัย อนุรักษ์สืบสาน ฯลฯ ผลงานอันมีคุณค่าเหล่านั้นไว้ดังนี้

“ผลงานของศิลปินแห่งชาติเป็นมรดกศิลปะอันล้ำค่าของชาติ เป็นเครื่องหมายแสดงอารยธรรมอันสูงส่งของชาติไทยควรแก่ความภาคภูมิใจของคนไทยทั้งชาติ ผลงานของท่านเหล่านี้ นับวันจะสูญหายไป ด้วยสาเหตุต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องเร่งด่วนที่จะต้องศึกษาผลงานของทุกท่านเหล่านี้แล้ว จัดทำเนียบขึ้นบัญชีอย่างเป็นระบบ เพื่อประโยชน์ในการศึกษาและรักษาไว้ เป็นสมบัติของชาติโดยส่วนรวมต่อไป” (กองการศึกษา เทศบาลตำบลพะวง, แผ่นพับ)

หนังสือ อรมุต ปรากฏชาวบ้านแถบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ซึ่งได้รับพระราชทานนามจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันว่า “หนังสือรรดโมฆิต” (คณะหนังตะลุงที่ประกาศคุณความดี) และได้รับการยกย่องจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติว่าเป็นศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (หนังตะลุง) ได้สร้างสรรค์ผลงานวรรณกรรม คือ บทหนังตะลุงซึ่งเป็นวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ที่แพร่หลายกว้างขวางไว้เป็นจำนวนมากถึง 82 เรื่อง บทหนังตะลุงดังกล่าวนี้เป็นบทหนังตะลุงที่สำคัญ มีคุณค่า ซึ่งนำศึกษาวิเคราะห์อย่างยิ่ง กล่าวคือ 1) บทหนังตะลุงเหล่านี้หลายเรื่องเป็นบทหนังตะลุงที่ดีตามวัฒนธรรมการเขียนบทหนังตะลุงของสังคมภาคใต้ 4 ประการ คือ มีเนื้อเรื่องดี คือ สนุกสนาน ตื่นเต้น มีบทกลอนดี คือ ไพเราะ คมคายหลากหลายลักษณะ มีบทสอนดี คือ ไพเราะ เหมาะสม สามารถบอกความจริง และสิ่งที่พึงทำ มีบทตลกดี คือ ใช้กลวิธีที่แยบยล หลากหลาย ไม่ลามกอนาจาร 2) บทหนังตะลุงเหล่านี้จำนวน 6 เรื่อง เป็นบทหนังตะลุงเกียรติยศ มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ คือ บทหนังตะลุงเรื่องดอกฟ้าละอองดิน ทายาทพระยาขุ น่องแก้ว และราชินีวิปโยค เป็นบทหนังตะลุงที่หนังสือ อรมุต

ได้บันทึกแถบบันทึกเสียงเพื่อทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ซึ่งเมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประชวรก็ทรงเปิดแถบบันทึกเสียงบทหนึ่งตะลุงเหล่านี้ฟัง เพื่อความสำราญพระราชหฤทัย บทหนึ่งตะลุง เรื่องยอดคดัตถุญและเรื่องอาถรรพ์สวาทเป็นบทหนึ่งตะลุงอีก 2 เรื่อง ที่หนังสือ อรมุตได้บันทึกแถบบันทึกภาพเพื่อทูลเกล้าฯ ถวายสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี 3) บทหนึ่งตะลุงเหล่านี้หลายเรื่อง เป็นบทหนึ่งตะลุงแบบฉบับ เป็นบทหนึ่งตะลุงชั้นครูซึ่งเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง 4) บทหนึ่งตะลุงเหล่านี้หลายเรื่องเป็นบทหนึ่งตะลุงที่สมบูรณ์ หลายเรื่องที่มีหลายสำนวน ซึ่งควรแก่การศึกษาเปรียบเทียบและคัดสรรเป็นอย่างยิ่ง 5) บทหนึ่งตะลุงเหล่านี้ทุกเรื่องเป็นผลงานการสร้างสรรค เป็นวัฒนธรรม เป็นภูมิปัญญาของปราชญ์ชาวบ้านภาคใต้ ซึ่งเป็นศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดงหนึ่งตะลุง 6) ในฐานะที่เป็นวรรณกรรมซึ่งย่อมนับที่ภูมิปัญญาเกือบทุกด้านของผู้สร้างหรือผู้รจนาไว้ได้เป็นอย่างดีบทหนึ่งตะลุงเหล่านี้ทุกเรื่องจึงนับที่ภูมิปัญญาเกือบทุกด้านของผู้รจนา คือ หนังสือ อรมุต ปราชญ์ชาวบ้านภาคใต้และศิลปินแห่งชาติไว้ได้เป็นอย่างดี

แม้หนังสือ อรมุต จะได้เขียนบทหนึ่งตะลุงที่สำคัญ มีคุณค่า เป็นที่รวมภูมิปัญญาของผู้รจนาไว้ได้เป็นอย่างดีไว้เป็นจำนวนมากถึง 82 เรื่อง ซึ่งควรแก่การรวบรวม ชำระ จัดระบบ คัดสรร อนุรักษ์ สืบสาน ศึกษาวิจัยอย่างเป็นระบบ เป็นอย่างยิ่งก็ตามแต่จากการศึกษาที่พบว่าแม้จะมีการรวบรวมและศึกษาบทหนึ่งตะลุงดังกล่าวอยู่บ้าง แต่ก็ยังเป็นบางเรื่องและบางด้าน ยังไม่ปรากฏว่ามีการรวบรวม ชำระ จัดระบบ คัดสรร อนุรักษ์ สืบสานและศึกษาวิจัยบทหนึ่งตะลุงดังกล่าวอย่างเป็นระบบและสมบูรณ์พอซึ่งสภาพการณ์ดังกล่าวย่อมเป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการอนุรักษ์ สืบสานและการศึกษาวิจัย บทหนึ่งตะลุงดังกล่าว ประกอบกับต้นฉบับบทหนึ่งตะลุงเหล่านี้ เป็นลายมือเขียนและแพร่หลายอยู่ในวงแคบจึงเสี่ยงอย่างยิ่งที่บทหนึ่งตะลุงเหล่านี้จะต้องสูญหายไป

ผู้วิจัยมั่นใจและศรัทธาว่าการได้ศึกษาวิจัยบทหนึ่งตะลุงของหนังสือ อรมุตซึ่งเป็นบทหนึ่งตะลุงที่สำคัญ มีคุณค่าที่ควรจะศึกษา วิจัยเป็นอย่างยิ่งนี้ อย่างเป็นระบบนอกจากจะทำให้เรารู้จักเข้าใจบทหนึ่งตะลุงดังกล่าวอย่างลุ่มลึกพิสดารแล้วยังเป็นการรวบรวม ชำระ จัดระบบ คัดสรรและสืบสานบทหนึ่งตะลุงดังกล่าวได้เป็นอย่างดีและมีประสิทธิภาพยิ่งด้วยเหตุผลดังกล่าวมานี้ผู้วิจัยจึงต้องการจะศึกษาวิจัย “ภูมิปัญญาที่ปรากฏในบทหนึ่งตะลุงของหนังสือ อรมุต : บทหนึ่งตะลุงคัดสรร” อย่างเป็นระบบซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาและการอนุรักษ์สืบสานบทหนึ่งตะลุงดังกล่าวสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาวิเคราะห์ภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ ที่ปรากฏในบทหนึ่งตะลุงของหนังสือ อรมุต : บทหนึ่งตะลุงคัดสรร จำนวน 19 ด้านดังนี้ 1) ด้านการใช้รูปแบบคำประพันธ์ 2) ด้านการสร้างโครงเรื่องและเนื้อเรื่อง 3) ด้านการใช้คำ 4) ด้านการใช้ภาพพจน์ 5) ด้านการสร้างสรรพนาม 6) ด้านการเสนอทัศนะ 7) ด้านการสอนคุณธรรมและจริยธรรม 8) ด้านการถ่ายทอดพุทธธรรม 9) ด้านการใช้สำนวนไทย 10) ด้านการสร้างบทเกี่ยวจ้อ 11) ด้านการสร้างบทปรายหน้าบท 12) ด้านการสร้างบทอัครวรรย 13) ด้านการสร้างบทธรรมชาดิหรือบทชมป่า 14) ด้านการสร้างบทบรรยายและบทพรรณนา 15) ด้านการสร้างบทสนทนา 16) ด้านการบันทึกเหตุการณ์ 17) ด้านการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรม 18) ด้านการประยุกต์ใช้ 19) ด้านการสร้างบทตลก

วิธีการวิจัย

1. รวบรวมบทหนึ่งเพลงของหนังฉิ่น อรมุต ที่ปรากฏเป็นเอกสารทั้งหมด ได้บทหนึ่งเพลงของหนังฉิ่น อรมุต จำนวน 82 เรื่อง
2. ศึกษาและคัดสรรบทหนึ่งเพลงของหนังฉิ่น อรมุต โดยใช้เกณฑ์ที่กำหนดไว้เป็นบทหนึ่งเพลงของหนังฉิ่น อรมุต : บทหนึ่งเพลงคัดสรรจำนวน 40 เรื่อง
3. ศึกษา วิเคราะห์ ตีความ ประเมินค่าภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ ที่ปรากฏในบทหนึ่งเพลงของหนังฉิ่น อรมุต : บทหนึ่งเพลงคัดสรร รวม 19 ด้านอย่างลุ่มลึกพิสดาร
4. เสนอรายงานผลการศึกษาวิเคราะห์และข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยและวิจารณ์ผล

ผลการวิจัยภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ ที่ปรากฏในบทหนึ่งเพลงของหนังฉิ่น อรมุต : บทหนึ่งเพลงคัดสรร จำนวน 40 เรื่อง รวม 19 ด้าน เป็นดังนี้

ภูมิปัญญาด้านการใช้รูปแบบคำประพันธ์ พบว่าผู้รจนบทหนึ่งเพลงคัดสรรสามารถเลือกใช้รูปแบบคำประพันธ์ที่ถูกต้องเหมาะสมกับเนื้อหาเป็นอย่างดีถึง 18 ชนิด คือ 1) กลอนแปด 2) กลอนกลบทกบตันต่อยหอย 3) กลอนกลบทนาครินทร์ 4) กลอนกลบทมธุรสวาที 5) กลอนกลบทวิหังหลัก 6) กลอนกลบทสะบัดสะบั้ง 7) กลอนกลบทอักษรบริพันธ์ 8) กลอนกลบทนาครินทร์แปลง 9) กลอนกลบทวิหังหลักแปลง 10) กลอนกลบทสุรางค์ระบำแปลง 11) กลอนกลบทอักษรบริพันธ์แปลง 12) กลอนสี่ 13) กลอนสามห้า 14) กลอนทอย 15) กลอนผสม 16) กลอนสามห้าแปลง 17) กลอนเพลงบอก 18) กลอนลำตัด

ภูมิปัญญาด้านการสร้างโครงเรื่องและเนื้อเรื่อง พบว่าผู้รจนบทหนึ่งเพลงคัดสรรสามารถสร้างโครงเรื่องและเนื้อเรื่องได้ดี กล่าวคือ มีโครงเรื่องและเนื้อเรื่องที่สลับซับซ้อน เป็นเหตุเป็นผลกัน มีเหตุมีผล สมเหตุสมผล สนุกตื่นเต้น ก่อความกระหายใคร่รู้ ชวนติดตามทั้งสิ้น

ภูมิปัญญาการใช้คำ พบว่าผู้รจนบทหนึ่งเพลงคัดสรรสามารถเลือกใช้คำที่ดี ที่ทำให้การส่งสาร มีความไพเราะ เหมาะสม มีประสิทธิภาพ 4 ลักษณะดังนี้ 1) การใช้คำสัมผัสสระและสัมผัสอักษร ซึ่งมีทั้งการใช้คำเคียง คำทาบเคียง คำเทียบเคียง คำแทรกเคียง คำแทรกแอก คำคู่ คำเทียบคู่ คำเทียบมรด คำทาบคู่ คำแทรกคู่ คำแทรกมรด 2) การใช้คำภาษาไทยถิ่นใต้ ซึ่งปรากฏมากไม่น้อยกว่า 200 คำ 3) การเคียงคำซึ่งปรากฏเป็นจำนวนมาก 4) การใช้คำในลักษณะอื่น ซึ่งปรากฏ 9 ลักษณะ คือ การใช้คำภาษาพูด การใช้คำง่ายๆ การใช้คำที่เรียบง่าย การใช้คำที่ทำให้เกิดจินตนาการ การใช้คำศัพท์ คำบาลีสันสกฤตที่ก่อให้เกิดความขลัง ศักดิ์สิทธิ์ การซ้ำคำ การใช้คำที่สมดุลง การหลាក់คำ การเล่นคำ

ภูมิปัญญาการใช้ภาพพจน์ พบว่าผู้รจนบทหนึ่งเพลงคัดสรรสามารถใช้ภาพพจน์ได้ดี มีความถูกต้อง ไพเราะ เหมาะสม อันทำให้การส่งสารสู่ผู้รับสารมีประสิทธิภาพ 8 ลักษณะ คือ 1) อุปมา 2) อุปลักษณ์ 3) อธินามนัย 4) บุคลาธิษฐาน 5) อติพจน์ 6) การกล่าวประชดเสียดสี 7) การทำความ 8) การเลียนเสียงธรรมชาติ

ภูมิปัญญาการสร้างสรรณคดี พบว่าผู้รจนบทหนึ่งเพลงคัดสรรสามารถสร้างสรรณคดีให้เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี ทั้งการสร้างสรรณคดีตามทฤษฎีของวรรณคดีไทย และตามทฤษฎีของ

วรรณคดีสันสกฤตหลายรศดังนี้ 1) การสร้างรศวรรณคดีตามทฤษฎีของวรรณคดีไทยได้ดี มีความไพเราะงดงาม 4 รศ คือ เสาวรณี นารีปราโมทย์ พิโรธาทัง สัลลาปังคพิสัย 2) การสร้างรศตามทฤษฎีของวรรณคดีสันสกฤตได้ดี 9 รศ คือ ศฤงคารรศ หัสสรศ รุทธรศ วีรรศ วิภังกรรศ กรุณารศ อัปภุตรศ ภยานกรศ ศานติรศ

ภูมิปัญญาด้านการเสนอทัศนะ พบว่าผู้รจนบทหนึ่งตะลุงคัดสรรสามารถเสนอทัศนะที่ดี น่าสนใจ มีความไพเราะคมคาย ก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ปัญญา วิจาร์ณญาณไม่น้อยกว่า 76 ประการโดยใช้วิธีการเสนอที่เหมาะสมซึ่งมีหลายวิธี เช่น การเสนอทัศนะว่าคนดีเหมือนกับทองที่ดี ที่แท้ที่ไม่แปรเปลี่ยนเป็นคนเลว ทองปลอมไปได้เลย โดยการบรรยายแทรกไว้ในที่ที่เหมาะสม การเสนอทัศนะว่าในสังคมมนุษย์ต้องมีหัวหน้า ผู้นำ ผู้ปกครองเสมอ สังคมที่ขาดหัวหน้า ผู้นำ ผู้ปกครอง สังคมนั้นจะบกร่อง ไม่สมบูรณ์งดงาม เป็นสังคมที่เดือดร้อนวุ่นวายไร้ความสุขเสมอ โดยให้ตัวละครที่ฉลาดรำพึง เป็นต้น

ภูมิปัญญาการสอนคุณธรรมและจริยธรรม พบว่าผู้รจนบทหนึ่งตะลุงคัดสรรสามารถสอนคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคุณธรรมและจริยธรรมที่ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนาแก่ผู้รับสารได้เป็นอย่างดีถึง 47 ประการ โดยใช้วิธีการสอนที่เหมาะสม อันทำให้การสอนมีประสิทธิภาพหลายวิธี เช่น การสอนคุณธรรมและจริยธรรมการรู้จักตนและคนอื่น รู้จักวางตน เช่น รู้ว่าตนเป็นคนต่ำต้อยกว่าก็ไม่ทะเยอทะยานไปรักคนที่สูงกว่าโดยให้ตัวละครรำพึงสอนคุณธรรมและจริยธรรมความมีปัญญารู้ว่าชีวิตเป็นอนิจจัง เมื่อเกิดมาแล้วทุกคนก็ต้องตายเป็นธรรมดาอย่างนี้ แต่เพราะมีอวิชชา ความไม่รู้อัจฉริยธรรมนี้ครอบงำ คนจึงหลงผิด ไม่รู้ ไม่เห็น ไม่เข้าใจในความจริงดังกล่าว คนจึงมีความทุกข์ โดยการบรรยายวิพากษ์ วิจาร์ณผลกรรมของตัวละคร เป็นต้น

ภูมิปัญญาการถ่ายทอดพุทธธรรม พบว่า ผู้รจนบทหนึ่งตะลุงคัดสรรสามารถถ่ายทอดพุทธธรรมแก่ผู้รับสารได้เป็นอย่างดี มีความไพเราะ เหมาะสมถึง 36 ประการ โดยใช้วิธีการถ่ายทอดที่เหมาะสม ซึ่งทำให้การถ่ายทอดพุทธธรรมมีประสิทธิภาพหลายวิธี เช่น การถ่ายทอดพุทธธรรมที่ว่า กมฺมุนาวตตตี โลโก (สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม) โดยการบรรยายแทรกไว้ในที่ที่เหมาะสม การถ่ายทอดพุทธธรรมที่ว่า สິลโลเก อนฺุตฺตโร (ศีลเป็นเยี่ยมในโลก) โดยให้ตัวละครตัวหนึ่งสอนตัวละครอีกตัวหนึ่ง เป็นต้น

ภูมิปัญญาการใช้สำนวนไทย พบว่าผู้รจนบทหนึ่งตะลุงคัดสรรสามารถใช้สำนวนไทยได้เป็นอย่างดี คือ ถูกต้อง ตรงความหมาย ไพเราะ เหมาะสมกับสถานการณ์นั้น ๆ เป็นอย่างดีไม่น้อยกว่า 111 สำนวน เช่น การใช้สำนวนดังต่อไปนี้ กงเกวียนกำเกวียน กลัวคนตาย ใช้คนเขื่อ เชื่อคนจร สอนคนดี้อ ถือคนบ้า ต่ำคนดำน กลิ้งครกขึ้นภูเขา กลืนไม่เข้าคายไม่ออก กากี้ยังเป็นกา กากขาว ก้างขวางคอ กิ่งกำบ้านาย กินปูนร้อนท้อง ไล่พระกาฬ ไล่หลายชน ไล่เห็นดินงูงเห็นนมไก่ ข้าวใหม่ปลามัน ขึ้นคานเขียนเลื่อให้วักกล้วย เขี้ยวงา ไข่เป็ดไข่ห่านไม่ทานไข่แลน ไข่อื่นหมิ่นแสน ไข่แลนหรอยหว่า คดในข้องอในกระตูก คบคนดูหน้าซื้อผ้าดูเนื้อ เป็นต้น

ภูมิปัญญาการสร้างบทเกี่ยวจ้อ พบว่าผู้รจนบทหนึ่งตะลุงคัดสรรสามารถสร้างบทเกี่ยวจ้อได้ดี ใช้รูปแบบคำประพันธ์ได้ถูกต้องเหมาะสมกับเนื้อหา ซึ่งมีหลายลักษณะ เช่น ตั้งข้อสังเกต เสนอทัศนะ บอกความจริงและสิ่งพึงทำ พรรณนาถึงความงามของธรรมชาติ ศิลปะและหญิงสาวทางภาคเหนือ

ความสงสารเห็นใจที่หญิงสาวเหล่านั้นต้องจากบ้านปามาเป็นโสเภณีที่กรุงเทพมหานคร ต้องซ้ำใจ ซ้ำกาย ไร้ศักดิ์ศรี ขอให้ตระหนักรู้และช่วยกันหาทางแก้ เป็นคติสอนใจ เป็นต้น มีความไพเราะ เหมาะสม เข้าใจง่าย คมคายอย่างยิ่ง

ภูมิปัญญาด้านการสร้างบทปราชญ์หน้าบท พบว่าผู้รจนบทหนังตะลุงคัดสรรสามารถสร้างบทปราชญ์หน้าบทอันเป็น บทไหว้ครูของหนังตะลุงได้เป็นอย่างดี เช่น ใช้รูปแบบคำประพันธ์ได้ถูกต้อง เหมาะสมกับเนื้อหา มีศิลปะในการใช้ภาษา มีความประณีตเรียบง่าย มีศิลปะในการบรรยาย การพรรณนา และการอุปมาเปรียบเทียบ มีความวิจิตรพิสดาร มีเนื้อหาดี เป็นระบบและสมบูรณ์ เช่น ไหว้บูชา พระรัตนตรัย บิดามารดา พระมหากษัตริย์ ครูหนัง ครูกี เทพเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ เป็นต้น มีความไพเราะเหมาะสมและมีหลายบท

ภูมิปัญญาด้านการสร้างบทอัครรย์ พบว่าผู้รจนบทหนังตะลุงคัดสรรสามารถสร้างบทอัครรย์อันเป็นบทบรรยายพฤติกรรมกรรมที่มีเพศสัมพันธ์ของมนุษย์ชายหญิงซึ่งเป็นเรื่องปกปิด แต่เป็นความจริงบางด้านของชีวิตได้เป็นอย่างดี คือ มีความไพเราะเหมาะสม ไม่ลามกหยาบคาย มีการเลือกใช้คำ มีการบรรยาย การพรรณนา การใช้สัญลักษณ์ การใช้รูปแบบคำประพันธ์ที่ดีหลากหลายลักษณะ ให้ความรู้ ปัญญา อารมณ์ จินตนาการแก่ผู้ฟัง ผู้อ่าน หรือผู้รับสารได้เป็นอย่างดี มีประสิทธิภาพและมีหลายบท

ภูมิปัญญาด้านการสร้างบทชมธรรมชาติหรือบทชมป่า พบว่าผู้รจนบทหนังตะลุงคัดสรรสามารถสร้างบทชมธรรมชาติหรือบทชมป่าได้ดี ทั้งด้านการใช้รูปแบบคำประพันธ์ซึ่งมีหลายชนิด เช่น กลอนสุภาพหรือกลอนแปด กลอนสี่หรือกลอนคำคอนหรือกลอนสามห้า กลอนกลบทบางชนิดได้ดี เหมาะสมกับเนื้อหา การใช้ถ้อยคำภาษาที่เรียบง่าย มีความหมายดี มีความไพเราะ เหมาะสม คมคาย ให้ข้อมูลความรู้ สติปัญญา ทักษะ ความจริงใจ และความบันเทิงใจได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังมีมากมายหลายบท

ภูมิปัญญาด้านการสร้างบทบรรยายและบทพรรณนา พบว่าผู้รจนบทหนังตะลุงคัดสรรสามารถสร้างบทบรรยายและบทพรรณนาที่ดี คือ ถูกต้อง วิจิตร พิสดาร เหมาะสม คมคาย ได้เรื่อง ได้รส ได้ภาพ เป็นอย่างดี ซึ่งมีทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง และปรากฏอย่างดาษดื่นเกือบทุกเรื่อง

ภูมิปัญญาด้านการสร้างบทสนทนา พบว่าผู้รจนบทหนังตะลุงคัดสรรสามารถสร้างบทสนทนาได้ดีหลายประการ เช่น 1) มีความไพเราะ 2) เหมาะสมกับตัวละคร โอกาส สถานที่ 3) แสดงให้เห็นบุคลิกลักษณะนิสัย วุฒิ วัย ฐานะ ภูมิหลังของตัวละคร 4) ช่วยให้เรื่องดำเนินไป 5) ช่วยให้แลเห็นสภาพสังคม วัฒนธรรม สภาพแวดล้อม ชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนและสังคม 6) มีบางบทที่สามารถบันทึกอัตลักษณ์ของชาวบ้านภาคใต้บางด้านได้เป็นอย่างดี

ภูมิปัญญาด้านการบันทึกเหตุการณ์ พบว่าผู้รจนบทหนังตะลุงคัดสรรสามารถบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อสังคมเป็นวงกว้างได้เป็นอย่างดี มีประสิทธิภาพหลายเหตุการณ์ โดยการกล่าวถึง อ้างถึง หรือแสดงความคิดเห็น ตั้งข้อสังเกต เสนอทัศนะ วิพากษ์วิจารณ์ เหตุการณ์นั้นทั้งหมดหรือเพียงบางส่วนไว้ในผลงานของตน อันเป็นการบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านั้นไว้ได้เป็นอย่างดี มีประสิทธิภาพนั่นเอง การบันทึกเหตุการณ์พระสงฆ์บางรูปละเมียดพระธรรมวินัย แอบอาศัยพระศาสนาหากิน การทุจริตเครื่องราชอิสริยาภรณ์ การลือก่อกวนเลขสลากกิน

แบ่งรัฐบาล การถือราษฎรบังหลวง การก่อการร้าย เหตุการณ์ทางการเมือง การปกครอง การเกิดอุทกภัย การเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมืองการปกครอง 2475 และ 14 ตุลาคม 2516 เป็นต้น

ภูมิปัญญาด้านการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรม พบว่าผู้จบนาบพหัตถ์ประดิษฐ์สามารถอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมของสังคมไทยไว้ได้เป็นอย่างดีหลายด้าน โดยการกล่าวถึงไว้ในผลงานของตน เช่น การอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมความเชื่อทางไสยศาสตร์บางประการ ความเชื่อเรื่องพระอินทร์ ความเชื่อเรื่องสวรรค์ วัฒนธรรมการตั้งชื่อบ้านนามเมือง วัฒนธรรมการกล่อมเด็ก วัฒนธรรมการใช้คำผวน วัฒนธรรมการใช้ภาษาไทยถิ่นใต้ วัฒนธรรมการจัดงานสงกรานต์ วัฒนธรรมการฟ้อนรำ วัฒนธรรมการให้พร วัฒนธรรมด้านสถาปัตยกรรม เป็นต้น

ภูมิปัญญาด้านการประยุกต์ใช้ พบว่าผู้จบนาบพหัตถ์ประดิษฐ์สามารถประยุกต์ใช้ข้อมูลความรู้ เหตุการณ์ต่าง ๆ เช่น เหตุการณ์นิกร-อรปวีณา การวางแผนครอบครัว การแสดงภาพยนตร์ ดาราภาพยนตร์ การประยุกต์ใช้ความรู้ทางวรรณคดี การประยุกต์ใช้วรรณคดีบางเรื่อง บางตอน การประยุกต์ใช้สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ การประยุกต์ใช้วัฒนธรรมต่าง ๆ เช่น การทำน้ำตาลโตนด การชนโค การทำบุญเดือนสิบ เป็นต้น

ภูมิปัญญาด้านการสร้างบทกลอน พบว่าผู้จบนาบพหัตถ์ประดิษฐ์สามารถสร้างบทกลอนที่ดี นอกจากจะให้อารมณ์ตลกหรืออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดีแล้วยังเหมาะสมสอดคล้องกับบุคลิกลักษณะรูปร่าง หน้าตา พื้นเพภูมิหลังของตัวละคร สอดคล้องกับเนื้อเรื่อง ช่วยให้เรื่องดำเนินไปได้ด้วยดี สามารถบันเทิงและสะท้อนวิถีชีวิต ค่านิยม สภาพสังคม เหตุการณ์ สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้ดี ไม่ลามกอนาจาร โดยใช้กลวิธีการสร้างบทกลอนที่แยบยลอย่างยิ่ง 9 กลวิธีดังต่อไปนี้ 1) การใช้คำ 2) ความหมาย 2) การใช้คำ 2 แห่ง 2 มุม 3) การใช้คำผวน 4) การใช้สันธานไร้สาธูป 5) การหักมุม 6) การเล่าเรื่องที่อาจเป็นไปได้แต่เป็นไปไม่ได้ 7) การพูดเรื่องเพศที่แยบยล 8) การกล่าวได้ตอบเหน็บแนมประชดประชันที่ทันควินและเจ็บแสบพอ ๆ กัน 9) การล้อเหน็บแนมบุคคลและสังคม

สรุป

จากผลของการวิจัยภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ ที่ปรากฏในบทพหัตถ์ของหนังสือ อรมุต : บทพหัตถ์ประดิษฐ์จำนวน 40 เรื่อง รวม 19 ด้าน ผู้วิจัยมีข้อสังเกตดังนี้

ภูมิปัญญาการใช้รูปแบบคำประพันธ์ มีข้อที่น่าสังเกตดังนี้

1. ในบทพหัตถ์ประดิษฐ์มีการใช้รูปแบบคำประพันธ์ที่เหมาะสมกับเนื้อหาถึง 18 ชนิด ซึ่งมีทั้งรูปแบบคำประพันธ์แบบเดิมที่มีอยู่เดิมแล้วมีคนอื่นคิดไว้แล้ว 12 ชนิด คือ 1) กลอนแปด 2) กลอนกลบทกบเดินต่อขงขง 3) กลอนกลบทนาครพิณฑ์ 4) กลอนกลบทมธุรสวาที 5) กลอนกลบทวิ้วพันหลัก 6) กลอนกลบทสะบัดสะบั้ง 7) กลอนกลบทอักษรพิณฑ์ 8) กลอนสี่ 9) กลอนสามห้า 10) กลอนทอย 11) กลอนเพลงบอก 12) กลอนลำตัด และรูปแบบคำประพันธ์แบบใหม่ที่ผู้จบนาบพหัตถ์ประดิษฐ์คิดขึ้นใหม่ 6 ชนิด คือ 1) กลอนกลบทนาครพิณฑ์แปลง 2) กลอนกลบทวิ้วพันหลักแปลง 3) กลอนกลบทสุรางค์ระบำแปลง 4) กลอนกลบทอักษรพิณฑ์แปลง 5) กลอนสามห้าแปลง 6) กลอนผสม ซึ่งบ่งบอกว่าผู้จบนามีความสามารถทางการใช้รูปแบบคำประพันธ์สูง สามารถใช้รูปแบบคำประพันธ์ได้ดีถูกต้อง เหมาะสมกับเนื้อหา ทั้งรูปแบบเดิมและรูปแบบใหม่ ซึ่งทั้ง 2 แบบมีหลากหลายชนิด นอกจากนี้

ยังสามารถสร้างรูปแบบคำประพันธ์ใหม่คือกลอนกลบทได้หลายชนิด โดยอาศัยของเก่าเป็นพื้นฐานอันเป็นการสร้างของใหม่ที่มีความสืบเนื่อง มั่นคง ถาวรและมีประสิทธิภาพ ซึ่งย้ำเน้นว่าผู้รจนามีความสามารถทางการใช้รูปแบบคำประพันธ์สูงเป็นที่ประจักษ์อย่างชัดเจน

2. การใช้รูปแบบคำประพันธ์โดยเฉพาะกลอนกลบทที่หลากหลายชนิด ทั้งที่เป็นของเก่าและของใหม่ที่ปรากฏในบทหนึ่งตระกูลคีตสรร ซึ่งบางชนิดเช่นกลอนกลบทสุรางค์ระบำแปลง กลอนสี่ ปรากฏเป็นตอน ๆ อย่างดาษดื่นมาก บ่งบอกว่าผู้รจนาหนึ่งตระกูลคีตสรรได้พัฒนา รูปแบบคำประพันธ์ถึงระดับสูงคือแต่งเป็นกลบทซึ่งทำให้บทประพันธ์ที่แต่งวิจิตรพิสดารสูงสุด ซึ่งบ่งบอกอย่างชัดเจนว่าภูมิปัญญาด้านการใช้รูปแบบคำประพันธ์ที่ปรากฏในบทหนึ่งตระกูลคีตสรรเป็นภูมิปัญญาด้านการใช้รูปแบบคำประพันธ์ที่พัฒนาสูงสุด

เป็นที่น่าสังเกตว่าภูมิปัญญาการใช้รูปแบบคำประพันธ์ คือ การใช้กลบทอันเป็นภูมิปัญญาที่พัฒนาสูงที่สุดอย่างหนึ่งของกวีผู้รจนาบทประพันธ์อันสัมพันธ์กันการเลือกใช้คำอย่างแนบสนิสนี้ เป็นภูมิปัญญา ความสามารถ หรือคุณสมบัติที่ตรงกันของกวี ทั้งกวีชาวบ้านหรือกวีท้องถิ่นและกวีราชสำนัก ดังคำกล่าวของสุริวงค์ พงศ์ไพบูลย์ (2547, น.157) ที่ว่า

“นับเป็นขนบนิยมอย่างหนึ่งของผู้รจนากวีนิพนธ์ไทย ทั้งระดับราชสำนักและระดับท้องถิ่นที่ถือว่าการเล่นคำ เล่นกลบท และ/หรือเล่นกลอักษรเป็นกีฬาของบรรดาผู้รักกวีนิพนธ์ที่ต้องแสดงให้เห็นปรากฏหรือประกวดประชันกัน โดยปริยาย อันสำแดงถึงระดับความสามารถของแต่ละคนในด้านต่าง ๆ เช่น รู้ศัพท์แต่ละหมวดแต่ละหมู่อย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง รู้กติกาการเล่นคำเล่นเสียงสัมผัส อันเป็นจารีตนิยมของกวีแต่โบราณ มีความสามารถเฉพาะตนในการประดิษฐ์การบทร้อยกรองให้ได้ทั้งอัตราและรสตามข้อบังคับของฉันทลักษณ์ รวมถึงความสามารถในการประดิษฐ์คิดค้นรูปแบบใหม่ของกลบทและกลอักษร อันเปรียบเสมือนการสร้างนวัตกรรมใหม่ในวงการกาพย์กานท์ ทั้งนี้เพื่อสร้างพลังของกาพย์กานท์ด้านประทีปอารมณ์ยิ่งขึ้น”

สรุปได้ว่าภูมิปัญญาการใช้กลบทที่ปรากฏในบทหนึ่งตระกูลคีตสรรเป็นภูมิปัญญาที่เด่นและน่าสนใจยิ่งภูมิปัญญาหนึ่งของภาคใต้

ภูมิปัญญาด้านการสร้างโครงเรื่องและเนื้อเรื่อง มีข้อที่น่าสังเกตดังนี้

พบว่าผู้รจนาซึ่งเป็นปราชญ์ชาวบ้านสามารถสร้างโครงเรื่องและเนื้อเรื่องได้เป็นอย่างดี และมีโครงเรื่องและเนื้อเรื่องที่สลับซับซ้อน เป็นเหตุเป็นผลกัน มีเหตุผลหรือสมเหตุสมผล สนุกตื่นเต้น ก่อความกระหายใคร่รู้ ขวนติดตาม ซึ่งสอดคล้องกับวัฒนธรรมการเขียนบทหนึ่งตระกูลของปราชญ์ชาวบ้านภาคใต้ และสอดคล้องกับวัฒนธรรมการสร้างโครงเรื่องและเนื้อเรื่องของการเขียนนวนิยายของนักเขียนนวนิยายยุคปัจจุบัน ซึ่งเป็นปราชญ์ราชสำนักหรือปราชญ์ชาวเมืองเป็นอย่างดี ซึ่งบ่งบอกว่าทั้งปราชญ์ชาวบ้านซึ่งเป็นนักเขียนบทหนึ่งตระกูลหรือนิยายหนึ่งตระกูลกับปราชญ์ราชสำนักหรือปราชญ์ชาวเมืองซึ่งเป็นนักเขียนนิยายหรือนิยายทั่วไปต่างเป็นนักเขียนนิยายหรือนิยายด้วยกัน มีภูมิปัญญาด้านการสร้างโครงเรื่องและเนื้อเรื่องตรงกัน ภูมิปัญญาของนักเขียนบทหนึ่งตระกูลและของนักเขียนนวนิยายด้านการสร้างโครงเรื่อง และเนื้อเรื่องและภูมิปัญญาด้านอื่น ๆ จึงควรจะได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกันให้มากกว่าที่เป็นอยู่

ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนให้ปราชญ์ชาวบ้านโดยเฉพาะนายหนังตะลุง ผู้เขียนบทหนังตะลุงได้พบปะ เสวนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้หลักการเขียนนวนิยายกับนักเขียนนวนิยาย นักวิชาการด้านภาษาและวรรณกรรมโดยการจัดอบรม สัมมนาให้มากขึ้น

สถานศึกษาอาจสอนหลักการเขียนนิยายหรือนวนิยายแก่นักเรียน นักศึกษา โดยใช้บทหนังตะลุงเป็นอุปกรณ์การสอนได้เป็นอย่างดี

ภูมิปัญญาด้านการใช้คำ มีข้อที่น่าสังเกตดังนี้

1. กรณีการใช้คำสัมผัส พบว่า ผู้รจนาซึ่งเป็นปราชญ์ชาวบ้านภาคใต้ สามารถใช้คำสัมผัสที่ทำให้บทประพันธ์ที่ตนแต่งขึ้นมีความไพเราะงดงามตามทฤษฎีที่โบราณจารย์ได้วางแบบไว้หลายลักษณะ เช่น การใช้คำเคียง คำทาบเคียง คำเทียบเคียง คำแทรกเคียง คำแทรกออก คำคู่ คำเทียบคู่ คำเทียบรด คำทาบคู่ คำแทรกคู่ คำแทรกรด เป็นต้น ซึ่งปรากฏอยู่ดาษดื่นในบทหนังตะลุงคัดสรร ซึ่งแสดงว่าบทหนังตะลุงคัดสรรอันเป็นผลงานการสร้างสรรคของปราชญ์ชาวบ้านมีความไพเราะงดงามเป็นวรรณคดี เช่นเดียวกันกับวรรณคดีแบบฉบับอันเป็นผลงานการสร้างของปราชญ์ราชสำนักเกือบทุกประการ

2. กรณีการใช้คำภาษาไทยถิ่นใต้ พบว่า ผู้รจนาซึ่งเป็นปราชญ์ชาวบ้านภาคใต้ ซึ่งใช้คำภาษาไทยถิ่นใต้ในชีวิตประจำวัน สามารถเลือกใช้คำภาษาไทยถิ่นใต้มาใช้แต่งบทหนังตะลุงคัดสรรได้เป็นอย่างดี มีความไพเราะ เหมาะสม มีประสิทธิภาพ ได้เรื่อง ได้รส และได้บรรยากาศ กลิ่นอายของท้องถิ่นภาคใต้ได้เป็นอย่างดีที่ยากที่จะหาคำอื่นมาแทนที่ได้ ไม่น้อยกว่า 200 คำ ซึ่งนอกจากจะบอกว่าผู้รจนามีความสามารถในการใช้ภาษาไทยถิ่นใต้อย่างสูงแล้ว การใช้คำภาษาไทยถิ่นใต้ดังกล่าวยังบ่งบอกถึงวัฒนธรรมการใช้คำเหล่านั้นของสังคมไทยภาคใต้ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังเป็นการอนุรักษ์คำและวัฒนธรรมการใช้คำเหล่านั้นได้เป็นอย่างดี มีความเหมาะสม และมีประสิทธิภาพอย่างยิ่ง

ผู้วิจัยเห็นว่าคำภาษาไทยถิ่นใต้ที่ปรากฏในบทหนังตะลุงคัดสรรเป็น ภูมิปัญญาด้านการใช้คำภาษาไทยถิ่นใต้ที่ดีเด่น มีคุณค่าและน่าสนใจอย่างยิ่งภูมิปัญญาหนึ่งของสังคมภาคใต้

3. กรณีการเคียงคำ พบว่าผู้รจนาบทหนังตะลุงคัดสรรสามารถใช้การเคียงคำได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งปรากฏอย่างมากมาย ซึ่งบ่งบอกว่าผู้รจนามีความละเอียดลออ เห็นความเหมือนและความแตกต่างของคำแต่ละคำ กล่าวคือ คำแต่ละคำแม้จะมีความหมายใกล้เคียงกัน แต่คำแต่ละคำล้วนมีความหมายเฉพาะที่ไม่สามารถจะใช้แทนกันได้โดยสนิท นอกจากนี้ยังรู้ว่าการนำคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันหรือแตกต่างกันมาอยู่คู่เคียงกันนั้นชัดเจนขึ้น แล้วยังทำให้เกิดความไพเราะขึ้น และเหมาะสมขึ้น

4. กรณีการใช้คำในลักษณะอื่น พบว่าผู้รจนาบทหนังตะลุงคัดสรรสามารถเลือกใช้คำต่อไปนี้ได้เป็นอย่างดี มีประสิทธิภาพ คือ คำภาษาพูด คำง่าย ๆ คำที่เรียบง่าย คำที่ก่อให้เกิดจินตนาการ คำบาลีสันสกฤตที่ก่อให้เกิดความขลังศักดิ์สิทธิ์ การซ้ำคำ การใช้คำที่สมดุล การหลากคำ และการเล่นคำ ซึ่งนอกจากจะบ่งบอกว่าผู้รจนาเป็นกวีที่มีความรู้ในเรื่องคำ เป็นอย่างดี สามารถเลือกใช้คำได้เหมาะสมกับบริบท สามารถสื่อความหมายได้เป็นอย่างดีและมีประสิทธิภาพ แล้วยังเป็นการอนุรักษ์สืบทอดและสืบสานคำและวัฒนธรรมการใช้คำต่าง ๆ เหล่านั้นได้เป็นอย่างดี เหมาะสมและมีประสิทธิภาพทั้งสิ้น

ภูมิปัญญาด้านการใช้ภาพพจน์ มีข้อที่น่าสังเกตดังนี้

1. การใช้อุปมา พบว่าผู้รจนบทหนึ่งตระกูลคีตสรสามารถเลือกใช้ภาพพจน์อุปมาได้เป็นอย่างดี มีประสิทธิภาพ ซึ่งภาพพจน์ชนิดนี้ปรากฏในบทหนึ่งตระกูลคีตสรมากที่สุด ซึ่งบ่งบอกว่าผู้รจนและสังคมนาไทยภาคใต้รู้จักและนิยมใช้ภาพพจน์ชนิดนี้มากที่สุด

2. การใช้อุปลักษณ์ พบว่าผู้รจนบทหนึ่งตระกูลคีตสรจะสามารถใช้ภาพพจน์ชนิดนี้ได้ดี แต่ภาพพจน์ชนิดนี้ปรากฏในบทหนึ่งตระกูลคีตสรน้อย ซึ่งบ่งบอกว่าผู้รจนและสังคมนาไทยภาคใต้รู้จักและนิยมใช้ภาพพจน์แบบนี้้น้อยกว่าภาพพจน์แบบอุปมา แต่มีข้อที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่งคือ ภาพพจน์ชนิดนี้ที่ปรากฏในบทหนึ่งตระกูลคีตสรมีลักษณะที่เด่นมาก เช่นในเรื่องรักไร้พรหมแดน ที่ว่า

“ไม่มีใครพบศพนางบังเจียวหรือ จะเชื่อถือเจ้าดับชีพลับหาย
ก็บางทีอาจจะรอดไม่รอดวาย ยังเป็นหวยผ่าส่อน่าข้องใจ”
หรือในเรื่องอุกนิหารพระสุริยเทพ ที่ว่า
“จะดูสาวเล่าก็เปล่งตั้งเต่งตั้ง เป็นบัวบึงกลางบ้านเจียวหวานใจ”

3. การใช้ธินามนัย พบว่าผู้รจนบทหนึ่งตระกูลคีตสรสามารถใช้ภาพพจน์ชนิดนี้ได้ดีและมีประสิทธิภาพอย่างยิ่ง ซึ่งบ่งบอกว่าผู้รจนและสังคมนาไทยภาคใต้รู้จักและนิยมใช้ภาพพจน์ชนิดนี้มากที่สุดชนิดหนึ่ง

4. การใช้บุคคลิขฐาน พบว่าแม้ผู้รจนบทหนึ่งตระกูลคีตสรสามารถจะใช้ภาพพจน์ชนิดนี้ได้ดีและมีประสิทธิภาพอย่างยิ่งก็ตาม แต่ภาพพจน์ชนิดนี้ปรากฏในบทหนึ่งตระกูลคีตสรค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่จะปรากฏในบทตลก ซึ่งสามารถบ่งบอกได้ระดับหนึ่งว่าผู้รจนและสังคมนาไทยภาคใต้รู้จักและนิยมใช้ภาพพจน์ชนิดนี้น้อยกว่าภาพพจน์ชนิดอื่น

5. การใช้อดีตพจน์ พบว่าผู้รจนบทหนึ่งตระกูลคีตสรสามารถใช้ภาพพจน์ชนิดนี้ได้ดี มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ภาพพจน์ชนิดนี้ปรากฏในบทหนึ่งตระกูลคีตสรเป็นจำนวนมากซึ่งแสดงว่าผู้รจนและสังคมนาไทยภาคใต้รู้จัก เข้าใจ และนิยมใช้ภาพพจน์ชนิดนี้มากที่สุดชนิดหนึ่ง

6. การกล่าวประชดเสียดสี พบว่าผู้รจนบทหนึ่งตระกูลคีตสรสามารถใช้ภาพพจน์ชนิดนี้ได้ดี ได้เรื่องได้รสและปรากฏเป็นจำนวนมาก ซึ่งสามารถบ่งบอกได้อย่างชัดเจนว่าผู้รจนและสังคมนาไทยภาคใต้รู้จัก เข้าใจ และสามารถใช้ภาพพจน์ชนิดนี้ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังบ่งบอกอีกว่าผู้รจนและสังคมนาไทยภาคใต้เป็นคนและสังคมที่ช่างประชดเสียดสี

ภูมิปัญญาด้านการสร้างสรรณคดี มีข้อที่น่าสังเกตดังนี้

พบว่าผู้รจนบทหนึ่งตระกูลคีตสรสามารถสร้างสรรณคดีตามทฤษฎีวรรณคดีไทยซึ่งมีอยู่ 4 รส คือ 1) เสาวรณี 2) นารีปราโมทย์ 3) พิโรธาทัง 4) สัลลาปังคพิสัย และสรรณคดีตามทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤต ซึ่งมีอยู่ 9 รส คือ 1) ตถุการรต 2) หัสสรต 3) รุทธรต 4) วีรรต 5) วิภังจรต 6) กรุณารต 7) อัปทธรต 8) ภายนอกทรต 9) ศานตทรต ให้เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี มีประสิทธิภาพและปรากฏอย่างหลากหลาย ซึ่งบ่งบอกได้ชัดเจนว่าผู้รจนบทหนึ่งตระกูลคีตสรซึ่งเป็นปราชญ์ชาวบ้าน เป็นกวีมีความสามารถทางการใช้ภาษา การบรรยาย การพรรณนา และรู้จักเข้าใจธรรมชาติจิตใจหรืออารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์ปุถุชนอย่างลึกซึ้งถึงแก่น นอกจากนี้ผลการวิจัยบ่งบอกความจริงอีกว่า 1) กวีไม่ว่าจะเป็นใคร ฐานะใด ชาติใด ต่างเป็นกวีมีความสามารถทางภาษาและรู้จักเข้าใจมนุษย์อย่างลึกซึ้งถึงแก่น

เสมอ 2) มนุษย์ทุกคนไม่ว่าชาติใด สังคมใด ต่างเป็นมนุษย์ที่มีอารมณ์ความรู้สึก โลก โกรธ หลง เมตตา สงสาร เกลียดชัง ขยะแขยง กล้าหาญ สุขสงบ ฯลฯ เหล่านี้เป็นต้น เช่นเดียวกัน ไม่แตกต่างกัน

3) การวิเคราะห์สวรรณคดี ทั้งวรรณคดีชาวบ้านและวรรณคดีแบบฉบับ สามารถจะใช้ทฤษฎีการสร้างรสวรรณคดีตามทฤษฎีวรรณคดีไทย หรือทฤษฎีการสร้างรสวรรณคดีตามทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤตก็ได้

ภูมิปัญญาด้านการเสนอทัศนคติ มีข้อที่น่าสังเกตดังนี้

1. พบว่าผู้รจนบทหนึ่งตระกูลคัดสรรสามารถเสนอทัศนคติที่น่าสนใจ มีความไพเราะ คมคาย ก่อให้เกิดความรู้ ความคิด ปัญญา วิจารณ์ญาณแก่ผู้รับสารถึง 76 ประการโดยใช้วิธีการเสนอที่เหมาะสม ซึ่งทำให้การเสนอทัศนคติดังกล่าวมีประสิทธิภาพ ซึ่งบ่งบอกว่าผู้รจนาเป็นกวี มีทัศนคติที่หลากหลาย เฉียบคม และเป็นผู้ตั้งข้อสังเกต เสนอทัศนคติ ชี้แนะมา บอกกล่าว สั่งสอนสังคมที่เด่นยิ่ง

2. พบว่าทัศนคติที่ปรากฏในบทหนึ่งตระกูลคัดสรรส่วนใหญ่จะเป็นทัศนคติที่เป็นที่รู้จักแพร่หลาย อยู่ในสังคมไทยและสังคมภาคใต้ เช่น ทัศนคติที่ว่า คนดีเหมือนทองที่ตีที่แท้คือยังเป็นคนดีไม่มีวันเปลี่ยนแปลงเป็นคนเลวไปได้เลย ใช้กายรักษาง่ายใจรักษายาก กามคุณมีแต่ความวุ่นวาย เป็นต้น แต่ก็มีหลายทัศนคติที่เกิดจากปรัชญาญาณของผู้รจนาและเป็นทัศนคติที่คมคาย ให้ปัญญา วิจารณ์ญาณแก่ผู้รับสารได้ดี เช่น ทัศนคติดังต่อไปนี้ ในสังคมมนุษย์ต้องมีหัวหน้า ผู้นำ ผู้ปกครองเสมอ สังคมที่ขาดหัวหน้า ผู้นำ ผู้ปกครองจะเป็นสังคมที่บกพร่อง ไม่สมบูรณ์งดงาม มีความเดือดร้อนวุ่นวาย ไร้ความสุข ถึงอย่างไรมนุษย์ยังมีค่ากว่าสัตว์เพราะมนุษย์สามารถพัฒนาได้ง่ายและได้มากกว่าสัตว์ การแต่งงานพิธีการอาจไม่สำคัญเท่าความรักเข้าใจกัน ชีวิตมนุษย์ลึกลับซับซ้อน วิจิตรพิสดาร มีคุณค่าที่น่าศึกษา น่ารู้จักกว่าสิ่งใด ๆ ทั้งสิ้น ยิ่งรู้จักชีวิตมากเพียงใดก็ยิ่งมีความสำเร็จในชีวิตมากขึ้นเพียงนั้น เหล่านี้เป็นต้น

3. เนื่องจากผู้เสนอทัศนคติต่าง ๆ เหล่านี้เป็นกวี สามารถใช้ภาษาได้ดี ใช้วิธีการเสนอทัศนคติที่ดี มีความเหมาะสมกับบริบทหรือสถานการณ์นั้น ๆ เป็นอย่างดี ทัศนคติต่าง ๆ เหล่านี้จึงกระทบใจผู้ฟัง มีพลัง และมีประสิทธิภาพกว่าปกติ

ภูมิปัญญาด้านการสอนคุณธรรมและจริยธรรม มีข้อที่น่าสังเกตดังนี้

1. พบว่าผู้รจนบทหนึ่งตระกูลคัดสรรสามารถสอนคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคุณธรรมและจริยธรรมที่ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนาแก่ผู้รับสารได้เป็นอย่างดีถึง 47 ประการโดยใช้วิธีการสอนที่เหมาะสม อันทำให้การสอนมีประสิทธิภาพหลายวิธี ซึ่งสามารถบ่งบอกถึงภูมิปัญญาด้านการสอนคุณธรรมจริยธรรมของผู้รจนาได้เป็นอย่างดี

2. พบว่าแม้คุณธรรมและจริยธรรมที่สอนส่วนใหญ่เป็นคุณธรรมที่เป็นที่รู้จักแพร่หลายอยู่แล้ว ในสังคมไทยและสังคมภาคใต้ เช่น คุณธรรมและจริยธรรมการรู้จักตนและคนอื่น ความมีปัญญาเข้าใจความจริงของชีวิตและสรรพสิ่งว่าตกอยู่ในกฎอนิจจัง ความรู้จักสังเกตพินิจพิจารณา ความมีระเบียบวินัย ความไม่ประมาททางใจ ความกตัญญูกตเวที เป็นต้น แต่เห็นได้ชัดเจนว่าคุณธรรมและจริยธรรมที่สอนบางประการเกิดจากปรัชญาญาณของผู้รจนาซึ่งมีสูงกว่าผู้รับสาร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวบ้าน เช่น คุณธรรมจริยธรรม ความมีปัญญา เห็นคุณค่า ความสำคัญ ประโยชน์ของการศึกษา คุณธรรมจริยธรรมการรู้จักตน รู้จักฐานะ หน้าที่ของตน ทำหน้าที่ของตน เช่น ตนเป็นมนุษย์ เป็นผู้ดี เป็นแม่ของลูก ต้องรักศักดิ์ศรี มีความเป็นแม่ เมตตากรุณาต่อลูก รักลูก ไม่คิดร้ายกล้าทำลายลูกของตน เหล่านี้ เป็นต้น

3. เนื่องจากผู้สอนคุณธรรมจริยธรรมเหล่านี้เป็นนายภาษา สามารถแต่ง บทสอนคุณธรรม จริยธรรมเหล่านี้ได้อย่างไพเราะเพราะพริ้ง กระทบใจกินใจอย่างยิ่ง บทสอนคุณธรรมจริยธรรมต่าง ๆ ที่กล่าวนี้จึงมีพลัง มีประสิทธิภาพกว่าปกติ

4. การสอนคุณธรรมจริยธรรมซึ่งปรากฏมากมายถึง 47 ประการในบทหนึ่งตะลุงคัดสรร สามารถเป็นสิ่งยืนยันได้เป็นอย่างดีว่าปราชญ์หรือปัญญาชนของทุกสังคมต่างตระหนักดีว่าตนมีหน้าที่ที่สำคัญอย่างยิ่งต่อสังคมคือเป็นผู้รู้และเป็นผู้สอนคุณธรรมและจริยธรรมแก่สังคม และยังเป็นสิ่งยืนยันว่า บทหนึ่งตะลุงคัดสรรซึ่งมีบทสอนดี คือ มีบทสอนคุณธรรมจริยธรรมดีนี้ เป็นบทหนึ่งตะลุงที่ดี

ภูมิปัญญาด้านการถ่ายทอดพุทธธรรม มีข้อที่น่าสังเกตดังนี้

1. พบว่าผู้รจนาสอนสามารถถ่ายทอดพุทธธรรมสู่ผู้รับสารคือผู้ฟัง ผู้ดูหรือผู้อ่านได้เป็นอย่างดี มีประสิทธิภาพถึง 36 ประการ โดยใช้วิธีการถ่ายทอดที่เหมาะสม ซึ่งบ่งบอกถึงความสามารถด้านการถ่ายทอดพุทธธรรมของผู้รจนาซึ่งเป็นปราชญ์ชาวบ้านได้เป็นอย่างดี

2. พบว่าพุทธธรรมที่ผู้รจนานำมาถ่ายทอดในบทหนึ่งตะลุงคัดสรรส่วนใหญ่เป็นพุทธธรรมสั้น ๆ ที่สังคมไทยนิยมเรียกว่า “พุทธศาสนสุภาษิต” ซึ่งเหมาะสมที่จะนำมาถ่ายทอดในเวลาที่ยืนและในบริบทที่พิจารณาแล้วว่าเหมาะสม มีบ้างที่เป็นพระพุทพจน์ที่มีขนาดยาว เช่น ธรรมบท พุทธอุทาน คีล 5 ประการ เป็นต้น ซึ่งแม้พุทธธรรมเหล่านี้จะเป็นพุทธธรรมที่เป็นที่รู้จักเข้าใจกันแพร่หลายในกลุ่มพระสงฆ์และฆราวาสที่เป็นบัณฑิตผ่านการบวชเรียนมาแล้ว แต่สำหรับชาวบ้านทั่วไปพุทธธรรมเหล่านี้ยังเป็นสิ่งใหม่ที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังไม่รู้จักเข้าใจอยู่ ผู้ที่รู้และสอนพุทธธรรมเหล่านี้แก่ชาวบ้านได้เป็นอย่างดีและมีประสิทธิภาพแม้จะเป็นฆราวาสก็ยังสามารถยกย่องจากชาวบ้านเป็นอย่างสูงว่าเป็น “ธรรมกลึก” คือ ผู้ที่แสดงธรรม

3. เนื่องจากผู้ถ่ายทอดพุทธธรรมเหล่านี้คือหนังฉิ้น อรมุต เป็นกวี สามารถใช้ภาษาได้ดี นอกจากนี้ยังมีวิธีการถ่ายทอดที่ดี มีความเหมาะสมกับบริบทหรือสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นอย่างดี พุทธธรรมเหล่านี้จึงกระทบใจผู้ฟัง มีพลัง และมีประสิทธิภาพอย่างยิ่ง

4. อาจสรุปได้ว่า หนังฉิ้น อรมุต ซึ่งผ่านการบวชเรียน มีความรู้ความสามารถทางพุทธธรรม และสามารถถ่ายทอดพุทธธรรมดังกล่าวสู่ผู้ชมซึ่งเป็นชาวบ้านได้เป็นอย่างดีและมีประสิทธิภาพเป็น “ธรรมกลึก” ที่น่าสนใจมากคนหนึ่งของสังคมภาคใต้

5. หากสถานศึกษา พระสงฆ์ และนักวิชาการด้านพุทธธรรมที่สนใจพุทธธรรมและวิธีการถ่ายทอดพุทธธรรมระดับชาวบ้านของชาวบ้าน หากได้อ่าน ศึกษาเรียนรู้ภูมิปัญญา การถ่ายทอดพุทธธรรมที่ปรากฏในบทหนึ่งตะลุงคัดสรรนี้ ก็จะมีความรู้ความเข้าใจในพุทธธรรม และวิธีการถ่ายทอดพุทธธรรมระดับชาวบ้านมากยิ่งขึ้น

6. อาจสรุปได้ว่าพุทธธรรมที่ปรากฏในบทหนึ่งตะลุงคัดสรรมาจากเอกสารที่สำคัญ 3 เล่ม คือ 1) พุทธศาสนสุภาษิต 2) นวโกวาท และ 3) พระธรรมบท ดังนั้น การส่งเสริมการรู้พุทธธรรมแก่ชาวบ้านให้ได้ผลดีขึ้นมากขึ้น จึงควรส่งเสริมการอ่านเอกสารทั้ง 3 เล่มนี้คู่ขนานกันไปด้วย

ภูมิปัญญาด้านการใช้สำนวนไทย มีข้อที่น่าสังเกตดังนี้

1. พบว่าผู้รจนาบทหนึ่งตะลุงคัดสรรสามารถใช้สำนวนไทยได้ดี มีความถูกต้อง เหมาะสมกับบริบทมีประสิทธิภาพไม่น้อยกว่า 111 สำนวนซึ่งนอกจากจะสามารถบ่งบอกถึงภูมิปัญญาการใช้สำนวนไทย

ของผู้รจนาได้เป็นอย่างดีแล้ว ยังสามารถบ่งบอกถึงวัฒนธรรมการใช้สำนวนดังกล่าวได้เป็นอย่างดีอีกส่วนหนึ่งด้วย

2. พบว่าสำนวนไทยที่พบในบทหนึ่งตระกูลคีตสรรไม่ได้มีแต่สำนวนไทยถิ่นกลางซึ่งเป็นที่รู้จักแพร่หลายในสังคมไทยเท่านั้น แต่ยังมีสำนวนไทยถิ่นใต้อันเป็นสำนวนเฉพาะถิ่นรู้จักแพร่หลายอยู่ในสังคมภาคใต้อยู่หลายสำนวน เช่น ควายทอลูกไม้ถูกปลายเขา กลัวคนตาย ใช้คนเปื้อน เชื้อคนจร สอนคนดื้อ ถือคนบ้า ต่าคนดำน ซ่อนมือใต้ผ้า ช้างตายเองา เจรจาเอาคำ ไม่รู้ให้ดูแบบ ปัญญาแคบให้ถาม น้ำแรกแตกเหมือง หัวเมืองเพิ่งตั้ง วัวเคยใช้ ควายเคยไถ ฯลฯ สำนวนไทยที่ปรากฏในบทหนึ่งตระกูลคีตสรรจึงเป็นสำนวนไทยที่เด่นและน่าสนใจอย่างยิ่ง

3. หากสถานศึกษา หน่วยงานที่สนใจศึกษา อนุรักษ์สืบสานสำนวนไทย (ซึ่งมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิต สภาพสังคมวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมของผู้คนและสังคมไทยอย่างแนบสนิท) ได้สืบสานภูมิปัญญาด้านการใช้สำนวนไทยที่ปรากฏในบทหนึ่งตระกูลคีตสรรก็จะเป็นคุณอันอเนก คือ นอกจากจะมีความรู้ความเข้าใจในภูมิปัญญาดังกล่าวได้เป็นอย่างดีแล้ว ยังเป็นการอนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญาดังกล่าวได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังทำให้เข้าใจวิถีชีวิต สภาพสังคมวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมของผู้รจนาและสังคมไทยซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างแนบสนิทกับภูมิปัญญาดังกล่าวได้ดีขึ้น

ภูมิปัญญาด้านการสร้างบทเกี่ยวจ้อ มีข้อที่น่าสังเกตดังนี้

1. พบว่าผู้รจนาบทหนึ่งตระกูลคีตสรรสามารถสร้างบทเกี่ยวจ้อ อันเป็นบทเกริ่นหรือบทนำหรือบทเริ่มต้นก่อนที่จะแสดงเรื่องได้เป็นอย่างดี มีประสิทธิภาพอย่างยิ่งหลายบท ซึ่งสามารถบ่งบอกถึงภูมิปัญญาด้านนี้ของผู้รจนาได้เป็นอย่างดี

2. นอกจากจะมีปริมาณมากแล้วบทเกี่ยวจ้อที่ปรากฏในบทหนึ่งตระกูลคีตสรรยังมีเนื้อหาที่หลากหลายที่ปรากฏมากคือ ตั้งข้อสังเกต เสนอทัศนะ ประชญา คติต่าง ๆ แก่ผู้รับสาร ซึ่งอาจสรุปได้ว่าบทเกี่ยวจ้อ คือ บทหรือภาพยกตอนที่ตั้งข้อสังเกต เสนอทัศนะ ประชญา คติต่าง ๆ ของชาวบ้าน บทเกี่ยวจ้อจึงสามารถบันทึกข้อสังเกต ทัศนะ ประชญา คติต่าง ๆ ของชาวบ้านไว้ได้เป็นอย่างดี ขณะเดียวกันก็สามารถเป็นแหล่งข้อมูลสืบค้นภูมิปัญญาดังกล่าวของชาวบ้านได้เป็นอย่างดี

ภูมิปัญญาด้านการสร้างบทปรายหน้าบท มีข้อที่น่าสังเกตดังนี้

1. พบว่าผู้รจนาบทหนึ่งตระกูลคีตสรรสามารถสร้างบทปรายหน้าบทอันเป็นประณามบทหรือบทไหว้ครูของหนึ่งตระกูลได้เป็นอย่างดี มีประสิทธิภาพหลายบทซึ่งสามารถบ่งบอกถึงภูมิปัญญาด้านนี้ของผู้รจนาได้เป็นอย่างดี

2. นอกจากภูมิปัญญาด้านการใช้คำ การใช้ภาพพจน์ การบรรยาย และการพรรณนาแล้ว ภูมิปัญญาที่เด่นยิ่งที่ปรากฏในบทปรายหน้าบทคือ ภูมิปัญญาด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยเฉพาะความกตัญญูตเวทีที่นายหนึ่งตระกูลมีต่อพระรัตนตรัย บิดามารดา พระมหากษัตริย์ ครูหนัง ครูกวี เทพเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ บทปรายหน้าบทจึงเป็นบทบันทึกและสืบสานคุณธรรมจริยธรรม ความกตัญญูตเวทีของนายหนึ่งตระกูลและสังคมภาคใต้ไว้ได้เป็นอย่างดี トラบใดที่ยังมีบทปรายหน้าบทอยู่ トラบนั้นคุณธรรมจริยธรรม ความกตัญญูตเวทีอันเป็นคุณธรรมจริยธรรมที่ดงามเกื้อกูลต่อชีวิตและสังคมเป็นอย่างดีจะยังคงอยู่กับผู้คนและสังคมภาคใต้ตลอดไป

ภูมิปัญญาด้านการสร้างบ่อัจฉริยะ มีข้อที่น่าสังเกตดังนี้

1. พบว่าผู้จนาบพหนึ่งตะลุดคัดสรรสามารถสร้างบ่อัจฉริยะอันเป็นบพบรรยายพลุดิกรรมการมีเพศลัมพันธ์ของมนุษย์อันเป็นเรื่องปกปิดแต่เป็นความจริงบางด้านของชีวิตได้ดีมีประสิทธิภาพ ได้เรื่องได้รสเป็นอย่างดี หลายบพซึ่งสามารถแสดงถึงภูมิปัญญาด้านการสร้างบ่อัจฉริยะของผู้จนาได้เป็นอย่างดี

2. นอกจากภูมิปัญญาด้านการใช้คำ การบรรยาย การพรรณนา และภูมิปัญญาด้านมนุษยศาสตร์คือความรู้เข้าใจ ความรู้สึกนึกคิด ความปรารถนาทางเพศของมนุษย์แล้ว ภูมิปัญญาที่เด่นยิ่งอย่างหนึ่งที่ปรากฏในบ่อัจฉริยะ คือ ภูมิปัญญาด้านการใช้ภาพพจน์และสัญลักษณ์ ซึ่งปรากฏอย่างชัดเจนมากในบ่อัจฉริยะ ด้วยเหตุนี้เราจึงสามารถจะศึกษาการใช้ภาพพจน์และสัญลักษณ์ได้เป็นอย่างดีจากบ่อัจฉริยะ

ภูมิปัญญาด้านการสร้างบพทชมธรรมชาติหรือบพทชมป่า มีข้อที่น่าสังเกตดังนี้

1. พบว่าผู้จนาบพหนึ่งตะลุดคัดสรรสามารถสร้างบพทชมธรรมชาติหรือบพทชมป่าได้ดีมีประสิทธิภาพ ได้ทั้งเรื่องทั้งรส ได้ทั้งปัญญา อารมณ์ และคติสอนใจหลายบพ ซึ่งบ่งบอกถึงความสามารถหรือภูมิปัญญาด้านการสร้างบพทชมธรรมชาติ หรือบพทชมป่าของผู้จนาได้เป็นอย่างดี

2. นอกจากภูมิปัญญาด้านการใช้คำ การใช้รูปแบบประพันธ์ การรู้จักสังเกต การปรับใช้และการสอนคุณธรรมจริยธรรมแล้ว บพทชมธรรมชาติหรือบพทชมป่ายังมีภูมิปัญญาด้านคุณธรรมจริยธรรมที่เด่นและมีคุณค่าอย่างยิ่งแฝงอยู่ คือ ความรักความผูกพันในธรรมชาติ ด้วยเหตุนี้เราจึงสามารถนำบพทชมธรรมชาติหรือบพทชมป่ามาส่งเสริมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมข้อนี้ได้เป็นอย่างดี

ภูมิปัญญาด้านการสร้างบพบรรยายและบพพรรณนา มีข้อที่น่าสังเกตดังนี้

1. พบว่าผู้จนาบพหนึ่งตะลุดคัดสรรสามารถสร้างบพบรรยายและบพพรรณนาได้ดีมีประสิทธิภาพ ทั้งที่เป็นร้อยแก้วและร้อยกรอง ซึ่งปรากฏอย่างดาษดื่นมาก เช่น บพบรรยายและบพพรรณนาสภาพบ้านเมือง ปราสาทราชวัง การเดินทางในป่าและสภาพป่า จากและบรรยากาศของท้องทุ่งจากและบรรยากาศยามค่ำคืน เป็นต้น ซึ่งบ่งบอกถึงความสามารถและ ภูมิปัญญาด้านการสร้างบพบรรยายและบพพรรณนาของผู้จนาว่ามีสูงได้เป็นอย่างดี

2. บพบรรยายและบพพรรณนานอกจากจะบันทึกภูมิปัญญาด้านการใช้คำ การใช้รูปแบบคำประพันธ์ การใช้ภาพพจน์ การบรรยายและพรรณนาแล้ว บพบรรยายและบพพรรณนายังบันทึกความรู้ความคิดและจินตนาการอันเป็นภูมิปัญญาที่มีคุณค่ายิ่งของมนุษย์ไว้ได้เป็นอย่างดี เราจึงสามารถนำบพบรรยายและบพพรรณนามาส่งเสริมพัฒนาความรู้ ความคิดและจินตนาการของผู้รับสารได้เป็นอย่างดี

ภูมิปัญญาด้านการสร้างบพสนทนา มีข้อที่น่าสังเกตดังนี้

1. พบว่าผู้จนาบพหนึ่งตะลุดคัดสรรสามารถสร้างบพสนทนาที่ดีมีประสิทธิภาพ เช่น 1) มีความไพเราะ 2) เหมาะสมกับตัวละคร โอกาส สถานที่ 3) แสดงให้เห็นบุคลิกลักษณะนิสัย วุฒิ วัย พื้นเพ ภูมิหลังของตัวละคร 4) ช่วยให้เรื่องดำเนินไป 5) ช่วยให้เห็นสภาพสังคม วัฒนธรรม สภาพแวดล้อม ชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนและสังคม 6) มีบางบพที่สามารถบันทึกอัตลักษณ์ของชาวบ้านภาคใต้ได้ดี เป็นต้น และปรากฏหลายบพซึ่งสามารถบ่งบอกถึงภูมิปัญญาด้านนี้ของผู้จนาได้เป็นอย่างดี

2. การสร้างบทสนทนาที่ดีต้องอาศัยความรู้ ความคิดหรือภูมิปัญญาหลายด้าน เช่น ด้านภาษารูปแบบคำประพันธ์ สังคม วัฒนธรรม ความเชื่อ สภาพแวดล้อม ค่านิยม ศาสนา เป็นต้น ด้วยเหตุนี้เราจึงใช้บทสนทนา มาส่งเสริมพัฒนาภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ ของสังคมได้เป็นอย่างดี

ภูมิปัญญาด้านการบันทึกเหตุการณ์ มีข้อที่น่าสังเกตดังนี้

1. พบว่าผู้รจนาทบทนึ่งตะลุงคัดสรรสามารถบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมและส่งผลกระทบต่อสังคมเป็นวงกว้างได้เป็นอย่างดี มีประสิทธิภาพหลายเหตุการณ์ ซึ่งสามารถบอกถึงภูมิปัญญาด้านนี้ของผู้รจนาได้เป็นอย่างดี

2. ถึงแม้การบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจะบันทึกไว้เพียงบางส่วนบางด้าน ของเหตุการณ์ก็ตาม แต่เราก็สามารถใช้เหตุการณ์บางส่วนนั้นไปสืบค้น ค้นหารายละเอียดของเหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านั้นได้เป็นอย่างดี อาทิเช่น เราสามารถใช้เหตุการณ์การทุจริตเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไปสืบค้น ขยายผล ค้นหา รายละเอียดของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ดังนี้

“เหตุการณ์การทุจริตเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปลายปี พ.ศ. 2529 โดยพระราชบัญญัติโกศล (เจ้าคุณอุดม) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพมหานคร และบุคคลผู้ใกล้ชิดกลุ่มหนึ่งได้ชักจูงให้บุคคลบริจาคเงินและนำเงินบริจาคให้พวกตนเองออกเป็นใบอนุโมทนาบัตร เพื่อนำไปยื่นต่อกระทรวงศึกษาธิการเพื่อขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ซึ่งต่อมากรมตำรวจได้แต่งตั้งคณะพนักงานสอบสวนขึ้นมาคณะหนึ่ง มี พล.ต.ต.ประยูร โกมารกุล ณ นคร รองผู้บังคับบัญชาการตำรวจนครบาลในขณะนั้น เป็นประธานเพื่อสอบสวนกรณีดังกล่าวจนนำไปสู่การจับกุมผู้ต้องหาครั้งใหญ่ เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2530 และจับกุมเรื่อยมา 5 ระลอก ได้ผู้ต้องหา 18 คน เช่น พระราชบัญญัติโกศล นายขุนทอง ภูผิวเดือน (รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ) นายอารี ศาสตรสาระ (ช่วยงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ) นายเมธี บริสุทธิ์ (เลขาธิการคณะรัฐมนตรี) เป็นต้น ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่ครึกโครมเป็นที่รับรู้และวิพากษ์วิจารณ์กันกว้างขวาง ต่อมาในปี พ.ศ. 2531 พนักงานอัยการได้ฟ้องพระราชบัญญัติโกศลและพวกอีก 18 คน คือ 1) นายอำไพ แก้วพงษ์ 2) นายสันติ สอนแก้ว 3) นายอรุณ เพชรรัตน์ 4) นายมนตรี จ่านง 5) น.ส.เฉลิมศรี อุทัยย์ 6) นายสมัย กาจูด 7) นางสาวพัทธา พิมพ์สะอาด 8) นายอารี ศาสตรสาระ 9) นายพิภพ บุญดิเรก 10) นายเมธี บริสุทธิ์ 11) นายสุรเดช เตชะคุปต์ 12) นายไพบูลย์ ทองมิตร 13) นางชไมพร แสงกระจ่าง 14) นายขุนทอง ภูผิวเดือน 15) นายวิโรจน์ ชาทอง ศาลชั้นต้นได้นัดสอบสวนพยานและได้พิพากษาตัดสินเมื่อวันที่ 27 เมษายน พ.ศ. 2548 ว่า 1) นายอรุณ เพชรรัตน์ 2) นายมนตรี จ่านง 3) นางสาวพัทธา พิมพ์สะอาด 4) นายอารี ศาสตรสาระ 5) นายเมธี บริสุทธิ์ มีความผิดต้องจำคุก 1130 ปี 1170 ปี 1920 ปี 2000 ปี 1148 ปี ตามลำดับ นายพิภพ บุญดิเรก นางชไมพร แสงกระจ่าง นายวิโรจน์ ชาทอง ให้ยกฟ้อง ส่วนคนอื่นได้เสียชีวิตระหว่างการพิจารณา”

ภูมิปัญญาด้านการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรม มีข้อที่น่าสังเกตดังนี้

1. พบว่าผู้รจนาทบทนึ่งตะลุงคัดสรรสามารถอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมของสังคมไทยไว้ได้เป็นอย่างดีหลายด้าน โดยการกล่าวถึงไว้ในผลงานของตน เช่น ความเชื่อทางไสยศาสตร์ การตั้งชื่อบ้านนามเมือง การกล่อมเด็ก การใช้คำภาษาไทยถิ่นใต้ การฟ้อนรำ เป็นต้น ซึ่งนอกจากจะสามารถบอก

ภูมิปัญญาความสามารถด้านดังกล่าวได้เป็นอย่างดีแล้วยังบ่งบอกถึงความรอบรู้ด้านวัฒนธรรมของผู้จนาได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

2. การอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ โดยการกล่าวถึง ซึ่งมีการอธิบาย ขยายความ วิพากษ์วิจารณ์ ตั้งข้อสังเกตประการใดประการหนึ่งหรือหลายประการประกอบกันนี้ เป็นการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมที่เหมาะสม มีประสิทธิภาพอย่างยิ่ง

3. สถานศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา อนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรม จึงสามารถนำภูมิปัญญาด้านนี้ไปศึกษา อนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมานี้ได้เป็นอย่างดี

ภูมิปัญญาด้านการประยุกต์ใช้ มีข้อที่น่าสังเกตดังนี้

1. พบว่าผู้จนาบทหนึ่งตระกูลคีตสรสามารถประยุกต์ใช้ข้อมูล ความรู้ เหตุการณ์ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี มีประสิทธิภาพอย่างยิ่ง เช่น การประยุกต์ใช้เหตุการณ์นิค-อรวิณา การวางแผนครอบครัว การแสดงภาพยนตร์ ดาราภาพยนตร์ การประยุกต์ใช้ความรู้ทางวรรณคดี การประยุกต์ใช้วัฒนธรรมต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งนอกจากจะบอกถึงภูมิปัญญา ความรู้ ความสามารถด้านนี้ของผู้จนาได้เป็นอย่างดีแล้ว ยังสามารถจะบ่งบอกถึงความรอบรู้ข้อมูลต่าง ๆ ที่นำมาปรับใช้ของผู้จนาได้เป็นอย่างดีอีกทางหนึ่งด้วย

2. ภูมิปัญญาด้านการประยุกต์ใช้เป็นภูมิปัญญาที่สำคัญและมีประโยชน์ต่อมนุษย์อย่างยิ่ง เพราะเป็นภูมิปัญญาในระดับสูงที่ทำให้มนุษย์ได้รับประโยชน์จากความรู้ ไม่เป็นคนที่ย่ำแย่ หรือรู้มากเสียเปล่า หรือมีความรู้ท่วมหัวแต่เอาตัวไม่รอด ซึ่งมีประโยชน์น้อยมาก

อนึ่ง น่าสังเกตว่าคนเก่ง กวี นักประพันธ์ ศิลปินทุกคนล้วนมีภูมิปัญญาด้านการประยุกต์ใช้ทั้งสิ้น

ภูมิปัญญาการสร้างบทกลก มีข้อที่น่าสังเกตดังนี้

1. พบว่าผู้จนาบทหนึ่งตระกูลคีตสรสามารถสร้างบทกลกที่ดีและมีประสิทธิภาพอย่างยิ่ง นอกจากจะให้อารมณ์ตลกหรืออารมณ์ขัน ได้เป็นอย่างดีแล้วยังเหมาะสมกับตัวละคร ช่วยให้เรื่องดำเนินไปได้ด้วยดี สามารถบันทึกและสะท้อนวิถีชีวิต ค่านิยม สภาพสังคม เหตุการณ์ สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้ดี ไม่ลามกอนาจาร เหมาะสม พอดี โดยใช้กลวิธีที่แยบยลอย่างยิ่งถึง 9 กลวิธีคือ 1) การใช้คำ 2) ความหมาย 3) การใช้คำ 2 แง่ 2 มุม 4) การใช้คำพวน 5) การใช้สันธานไร้สารูป 6) การเล่าเรื่องที่อาจเป็นไปได้แต่เป็นไปไม่ได้ 7) การพูดเรื่องเพศที่แยบยล 8) การกล่าวโต้ตอบเหน็บแนม ประชดประชันที่ทันควันและเจ็บแสบพอ ๆ กัน 9) การล้อเหน็บแนมบุคคลและสังคม ซึ่งนอกจากจะบ่งบอกถึงภูมิปัญญาความสามารถทางด้านการสร้างบทกลกของผู้จนาได้เป็นอย่างดีแล้ว ยังสามารถบ่งบอกถึงภูมิปัญญาความสามารถด้านอื่น ๆ ของผู้จนา เช่น การสร้างบทสนทนา การสร้างตัวละคร การประยุกต์ใช้เหตุการณ์ ศาสนา ค่านิยม สภาพสังคม สภาพแวดล้อม วิถีชีวิต วัฒนธรรม อัตลักษณ์ของชาวบ้านภาคใต้ เหล่านี้ได้เป็นอย่างดี

2. เนื่องจากบทกลกส่วนใหญ่เป็นบทสนทนาโต้ตอบ รำพึง รำพันของตัวละคร ซึ่งเป็นตัวแทนชาวบ้านภาคใต้ ซึ่งใช้ภาษาไทยถิ่นใต้ในชีวิตประจำวัน เรื่องที่ตัวละครพูดสนทนาโต้ตอบกัน รำพึงรำพันกันส่วนใหญ่ก็เป็นวิถีชีวิต สภาพความเป็นอยู่ สังคม วัฒนธรรม สภาพแวดล้อมต่างๆ ของชาวบ้านภาคใต้ บทกลกจึงเป็นบทบันทึก ภาษาไทยถิ่นใต้ วัฒนธรรมการใช้ภาษาไทยถิ่นใต้ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ สังคม วัฒนธรรม สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของชาวบ้านภาคใต้ที่เป็นธรรมชาติ เป็นจริง หรือใกล้เคียงกับความเป็น

จริงได้เป็นอย่างดีที่สุดและมากที่สุด เพราะเหตุนี้เราจึงสามารถใช้บทตลกเป็นข้อมูลศึกษาภาษาไทย ถิ่นใต้ วัฒนธรรมการใช้ภาษาไทยถิ่นใต้ วิถีชีวิต สภาพความเป็นอยู่ สังคม วัฒนธรรม สภาพแวดล้อม ของชาวบ้านภาคใต้ได้เป็น อย่างดี บทตลกมิใช่จะมีคุณค่าเฉพาะแต่ความตลกบันเทิงเท่านั้น แต่มีคุณค่า อย่างยิ่งทางสังคมวัฒนธรรม โดยเฉพาะสังคมวัฒนธรรมภาคใต้ การศึกษา การอนุรักษ์สืบสานบทตลกจึง มิใช่เพียงแต่การศึกษา อนุรักษ์ สืบสานบทตลกเท่านั้น แต่ยังเป็นการอนุรักษ์สืบสานสังคมและวัฒนธรรม ไทยภาคใต้ได้เป็นอย่างดีอีกทางหนึ่งด้วย

กล่าวโดยสรุป ผู้วิจัยซึ่งเคยศึกษาบทหนังตะลุงของปราชญ์ชาวบ้านภาคใต้ซึ่งเป็นที่รู้จักกัน แพร่หลาย จำนวน 7 คน รวม 117 เรื่อง คือ 1) นายเสื่อ ส. ชำนาญภักดี จำนวน 1 เรื่อง 2) นายพ่วง บุษรรัตน์ จำนวน 13 เรื่อง 3) หนังกั้น ทองหล่อ จำนวน 5 เรื่อง 4) นายฉิว ทิพย์วารี จำนวน 8 เรื่อง 5) นายถวิล กำเนิดผล จำนวน 3 เรื่อง 6) หนังกั้น บัวทอง จำนวน 5 เรื่อง 7) หนังกั้น อรมุต จำนวน 82 เรื่อง เห็นว่าภูมิปัญญาที่ปรากฏในบทหนังตะลุงของหนังกั้น อรมุต : บทหนังตะลุงคัดสรร จำนวน 40 เรื่อง ทั้ง 19 ด้าน ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ เป็นภูมิปัญญาที่ดีเด่น เป็น ภูมิปัญญาของแผ่นดินที่มีคุณค่าควรแก่การรวบรวม ศึกษา วิจัย อนุรักษ์สืบสานให้คงอยู่อย่างยั่งยืนคู่กับ แผ่นดินภาคใต้สืบไป

เอกสารอ้างอิง

- เกษม ขนบแก้ว. (2546). คือหนังกั้น ธรรมโฆษณ์. ใน *เปิดบ้านหนังกั้นศิลปินแห่งชาติ* (น.21-52). กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- _____. (2549). พระมหากรุณาธิคุณต่อหนังตะลุง *ดวงแก้ว 1* (ฉบับที่ 1) ก.ค. - ธ.ค. หน้า 9 - 16 สงขลา : มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- _____. (กรกฎาคม - ธันวาคม 2549). พระมหากรุณาธิคุณต่อหนังตะลุง *ดวงแก้ว, 1* (1),- 1- 16.
- _____. (2544). *ประวัติและผลงานปราชญ์ชาวบ้านจังหวัดสงขลา : หนังกั้น อรมุต*. สงขลา : สำนักศิลปะและวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏสงขลา.
- _____. (2547). “อาถรรพ์สวาท : บทหนังตะลุง”. ใน *วรรณกรรมทักษิณ : วรรณกรรมคัดสรร เล่มที่ 7* หน้า 227 - 229 กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. 2548.
- เทศบาลตำบลพะวง, กองการศึกษา (ม.ป.ป.) *หนังกั้น ทองหล่อ : ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดงหนังตะลุง 2529* ม.ป.ท. (แผ่นพับ). : กองการศึกษา, เทศบาลตำบลพะวง.
- บุญเหลือ เทพสุวรรณ, ม.ล. (2529). *แว่นวรรณกรรม*. กรุงเทพฯ : อานไทย.
- สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2547). *ศิลปะการเล่นคำ กลบท กลอักษรในวรรณกรรมทักษิณ*. ใน *วรรณกรรม ทักษิณ : วรรณกรรมปริทัศน์*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.